

**BOSNA I HERCEGOVINA FEDERACIJA
BOSNE I HERCEGOVINE
KANTON SREDIŠNJA BOSNA / SREDNJOBOSANSKI KANTON
TRAVNIK**

**MINISTARSTVO OBRAZOVANJA,
ZNANOSTI, MLADIH, KULTURE I ŠPORTA**

**MINISTARSTVO OBRAZOVANJA,
NAUKE, MLADIH, KULTURE I SPORTA**

**CENTRAL BOSNIA CANTON
MINISTRY OF EDUCATION,
SCIENCE, YOUTH, CULTURE AND SPORTS**

Travnik, Stanična 43., Tel./faks.: 030/511-214, 030/518-675, www.mozks-ksb.ba, e-mail: minobsbk@bih.net.ba, mozks@sbk-ksb.gov.ba

Broj:03-34-12/2020-25
Datum: 2.9.2020.godine

**SVIM OSNOVNIM I SREDNJIM ŠKOLAMA
NA KANTONU KSB
n/r ravnatelja-ice**

Temeljem članka 12. Zakona o organiziranju i djelokrugu rada kantonalnih ministarstava i drugih tijela kantonalne uprave („Sl.novine KSB“, broj 15/12,17/12 i 11/19), članka 65. Zakona o organiziranju tijela uprave u F BiH („Sl.novine F BiH“, broj 35/05), Ministarstvo obrazovanja, znanosti, mladih, kulture i športa KSB donosi

Uputu za početak nastave u školskoj 2020./2021. godini za sve osnovne i srednje škole na području Kantona Središnja Bosna

Uvažavajući trenutnu epidemiološku situaciju, Preporuke za škole za sigurno Održavanje nastave u kontekstu COVID-19 Zavoda za javno zdravstvo FBiH, te preporuke Kriznog stožera Ministarstva zdravstva i socijalne politike (broj: 04-01-sl/2020 od 1.9.2020. godine) Ministarstvo obrazovanja, znanosti, mladih, kulture i športa Kantona Središnja Bosna (u daljnjem tekstu: Ministarstvo) donosi sljedeće Upute za početak nastave u novoj školskoj 2020./2021. godini

1. Nastava u školskoj 2020/21 počinje 7.9.2020.godine u skladu sa Zakonom o osnovnoj školi i Zakonom o srednjoj školi (Službene novine KSB/SBK broj 11/01, 17/04).
2. Redovita nastava u osnovnoj školi organizirat će se za razrednu nastavu (od I do V razreda) i predmetnu nastavu (od VI do IX razreda), kao i u srednjoj školi za sve razrede (od I do IV razreda), te za praktičnu nastavu za srednje škole.
3. Učenici koji pripadaju ranjivim skupinama ili sa kroničnom oboljenjima, mogu po zahtjevu roditelja ostati kod kuće i za njih će se organizirati nastava na daljinu.
4. Broj učenika u učionici zavisiti će od veličine same prostorije. Školske klupe u učionici razmiču se tako da učenici sjede na što većoj udaljenosti u prostoriji (približno 1,5 m, a po mogućnosti 2 m). Ukoliko prostorni i materijalni uvjeti to dozvoljavaju, isključivo po jedan učenik sjedi u školskoj klupi (ukoliko prostorni uvjeti to ne dozvoljavaju mogu sjediti jedan do drugoga, a ne licem u lice uz primjeren razmak).

5. Iznimno od prethodne točke 4., za razrede od VI. do IX. razreda osnovne škole u kojima nije moguće osigurati fizički razmak od 1,5 m u učionicama, te za srednje škole u kojima nije moguće osigurati fizički razmak od oko 2 m u učionicama između svih osoba (učenika i nastavnika), **ako je moguće s obzirom na nastavni proces**, preporučuje se organizirati turnuse na način da se određeni razredni odjel podjeli na dvije grupe učenika te u školu naizmjenično dolazi jedna pa druga grupa učenika (turnusi u trajanju od 1 tjedan ili režimu 3+2/2+3 dana). Grupe učenika po turnusima trebaju biti stalne (nepromjenjive). Ovaj prijedlog nije kompatibilan s osnovnom pedagoškom smjernicom da se nastava održava za sve učenike istovremeno i u smislu dobrobiti djece je najnepovoljniji. Organizacija nastave iz ove točke primjenjuje se iznimno u slučaju kada drugim predloženim mjerama (primjerice različiti termini početka nastave i sl.) nije moguće osigurati razmak između učenika u razredu veći od 1,5 m.
 6. Školski sat traje 30 minuta, a dnevno opterećenje nastavom najviše do 3 ili 4 sata u razrednoj nastavi, a do 5 u predmetnoj nastavi osnovne škole i srednjoj školi. Ukida se veliki odmor, a za vrijeme malog odmora (5 minuta) učenici uglavnom ostaju u učionici.
 7. Za realizaciju redovne nastave u školi, škole su dužne u cijelosti i krajnje odgovorno pridržavati se svih propisanih epidemioloških mjera sadržanih u Preporukama za škole u kontekstu COVID-19 Zavoda za javno zdravstvo FBiH i Zavoda za javno zdravstvo KSB/SBK, a koje su sastavni dio ovih Uputa kao i Dodatnih uputa i procedura propisanih od strane Ministarstva.
 8. Zbog kratkoće trajanja školskoga sata i ostavljene mogućnosti pohađanja nastave na daljinu, predmetni nastavnici dužni su redovito postavljati materijale realiziranih nastavnih sadržaja na odabranoj digitalnoj platformi koju određena škola koristi (Google classroom, ZOOM i sl.)
 9. Zadužuju se stručni aktivisti da sačine reducirane sadržaje za sve predmete, iste predaju pedagogu i direktoru radi praćenja realizacije.
 10. U nastavi tjelesnog i zdravstvenog odgoja izvoditi samo individualne vježbe, i to na otvorenom kada to dopuštaju vremenske prilike.
 11. Zadužuju se ravnatelj/ice da redovito, najmanje svakih 15 dana, izvještavaju Ministarstvo o realizaciji nastavnog procesa i u školi i putem IKT tehnologije.
 12. Škole su dužne provesti planiranu edukaciju u skladu sa aktom Ministarstva broj: 01-30-sl./20 od 7.8.2020 god., te edukaciju o sprečavanju širenja COVID-19 i važnosti propisanih epidemioloških mjera.
 13. Kako bi ispoštovali pedagoška pravila na kojima se temelji ova Uputa sve odgojno-obrazovne ustanove dužne su učiniti školsko okruženje maksimalno sigurnima za sve učenike, nastavnike i ostalo školsko osoblje.
- Sigurno okruženje, zahtjeva određene restriktivne mjere, maksimalnu odgovornost rukovodstva škole, nastavnika, kao i prihvaćanje, poštivanje i razumijevanje od strane učenika i njihovih roditelja **te obveznu prilagodbu organizacijske izvedbe nastavnog procesa za svaku školu u skladu s raspoloživim prostorno-materijalnim uvjetima.**

14. Organizacijska prilagodna izvedbe nastavnog procesa, podrazumijeva sljedeće obvezne mjere:

- Nastavnici i ostalo školsko osoblje dužno je doći 30 minuta (ili ranije zavisno od toga kada prvi učenici koji se prevoze do škole dolaze u školsko dvorište) prije početka nastave, uz prethodnu obveznu procjenu vlastitog zdravstvenog stanja (npr. prethodno izmjerena tjelesna temperatura),
- Roditelji su obvezni prije upućivanja djeteta u školu napraviti procjenu zdravstvenog stanja svoga djeteta (povišena tjelesna temperatura, osjećaj malaksalosti, kašalj, curenje nosa i sl.) i isto evidentirati u propisani obrazac,
- Svi uposlenici u školi, učenici starijih razreda (*u skladu s odredbama iz točke 1.5. Dodatnih Uputa*), kao i posjetitelji dužni su nositi masku na licu u učionici i ostalom školskom prostoru. Preporučuju se platnene maske, koje treba redovito prati,
- Po dolasku u školu učenici se ne zadržavaju nepotrebno u školskom dvorištu nego odmah ulaze u školu. Na ulazu u školu vrše dezinfekciju ruku te ih dočekuju dežurni nastavnici i upućuju u razred,
- U razredu učenike obvezno dočekuje učitelj odnosno nastavnik (nastavnik koji po rasporedu sati za taj dan ima prvi sat u konkretnom odjelu), koji vodi brigu o socijalnoj distanci među učenicima kao i o potrebi njihovoga kretanja u učionici,
- Kabinetski oblik izvedbe nastavnog procesa, u cilju smanjenja intenziteta kretanja učenika u školskom prostoru, ne primjenjivati, osim ako predmetni nastavnik ne procjeni kako je isto nužno radi kvalitete obrade nastavne jedinice i mogućnosti boljeg razumijevanja nastavnog sadržaja od strane učenika,
- U razrednoj i predmetnoj nastavi, učitelji maksimalno vode brigu o potrebi učenika za fizičkim kretanjem. Stoga, dužni su tijekom nastave (preporuka je početkom svakoga nastavnoga sata) primjenjivati određene metodičke tehnike koji će omogućiti učenicima da iskažu i zadovolje potrebu u svezi slobodnoga kretanja kako bi na taj način potrebu za kretanjem tijekom maloga odmora sveli na minimum, točnije vrijeme maloga odmora koristiti uglavnom za pripremu za novi nastavni sat. Ukoliko postoji potreba učenika za odlazak u toalet, nastavnik je dužan omogućiti učeniku odlazak za vrijeme trajanja sata, kako ne bi došlo do nepotrebno grupiranja učenika za vrijeme malog odmora,
- Odlazak učenika nakon završetka nastavnog procesa, kao i iz samog školskog dvorišta, također organizacijski urediti na način da iz škole izlazi grupa po grupa, smanjujući maksimalno vjerojatnost za tjelesnim kontaktom između učenika,
- Problematika sigurnoga prijevoza učenika, kada je u pitanju poštivanje epidemioloških mjera, predstavlja odgovornost i obvezu prijevoznika koji su dužni epidemiološke mjere poštivati i osigurati njihovo poštivanje za vrijeme prijevoza učenika,
- Sve odgojno-obrazovne ustanove dužne su početkom školske 2020./2021. godine, po mogućnosti prije početka nastavne 2020./2021. godine, upoznati roditelje s ovim uputama i obvezama koje proizlaze iz istih. Akcentirati važnost odgovornog i savjesnog ponašanja roditelja kao jednog od glavnih aktera u odgoju i obrazovanju, a samim tim i nastavnom procesu. Traženo škole mogu učiniti putem telefona ili na drugi primjereni način (postavljenje Uputa na web stranici škole, slanje u viber grupe i sl.) koji neće podrazumijevati direktan kontakt s roditeljima.

15. Svaka škola je dužna razviti svoj plan organizacije i rada za vrijeme trajanja pandemije, na način i u skladu sa Preporukom Zavoda za javno zdravstvo FBiH.
16. Ministarstvo obrazovanja, u suradnji s Kriznim stožerom Ministarstva zdravstva i socijalne politike KSB, pratiti će redovito epidemiološku situaciju i u tom kontekstu redovito vršiti izmjene (pogoršanje epidemiološke situacije) kao i moguće nadopune (poboljšanje epidemiološke situacije) uputa navedenih u ovim Uputama.

Duboko uvjereni kako smo iz prethodnog razdoblja izašli jači i kao takvi osviješteni o važnosti i značaju uloge nastavnika, predanosti roditelja i fleksibilnosti naše djece, s nadom kako ćemo sve pozitivno iz prethodnog razdoblja znati ugraditi i utkati na korist podizanju kvalitete odgojno-obrazovnog sustava na području KSB, svim učenicima, roditeljima, nastavnom i nenastavnom osoblju, stručnim suradnicima i ravnateljima želimo uspješnu novu školsku 2020./2021. godinu.

MINISTAR

Bojan Domić

U prilogu:

- Dodatne upute i procedure za rad

Dodatne upute i procedure za rad odgojno obrazovnih ustanova na području Kantona Središnja Bosna

U cilju stvaranja što sigurnijeg i kvalitetnog okruženja u odgojno-obrazovnim ustanovama, u vremenu prisutne opasnosti od koronavirusa (COVID 19), Ministarstvo obrazovanja, znanosti, mladih, kulture i športa Kantona Središnja Bosna, a uzimajući u obzir zaključke svih relevantnih kriznih stožera, sve prethodne preporuke i smjernice Svjetske zdravstvene organizacije, UNICEF-a, Zavoda za javno zdravstvo FBiH, te Zavoda za javno zdravstvo Kantona Središnja Bosna i dr.¹ propisuje **Dodatne upute i procedure za rad odgojno-obrazovnih ustanova na području Kantona Središnja Bosna** (u daljnjem tekstu: Dodatne upute i procedure). Ove Dodatne upute i procedure čine sastavni dio Uputa za početak nastave u školskoj 2020/2021. godini za sve osnovne i srednje škole na području KSB (broj: 03-34-12/2020-25 od 2.9.2020. godine)

U svim objektima važno je provoditi i poštovati opće mjere sprječavanja širenja zaraze.

Fizičko udaljavanje. Rad ustanove neophodno je organizirati na način da se osigura koliko je moguće socijalno distanciranje (fizički razmak). Neophodno je poticati fizički razmak, kao i pojačanu osobnu higijenu djece/učenika. Ipak, treba očekivati da će kod učenika niži razredi osnovne škole biti određenih odstupanja u provedbi uslijed specifičnosti i potreba pojedinih odgojno-obrazovnih procesa te razvojnih značajki pojedinih dobi kao što su:

- istraživanje prostora i predmeta koji okružuju dijete (u određenoj dobi stavljanje u usta ruku i predmeta),
- znatiželja u odnosu na druge osobe/dругu djecu,
- motorička nespretnost i nedoraslost,
- potreba za kretanjem.

Higijena ruku. Važno je omogućiti i uvesti u rutinu redovito pranje ruku tekućom vodom i sapunom. Ruke se peru prije ulaska u svoju učionicu, prije jela, nakon korištenja toaleta, nakon dolaska izvana, nakon čišćenja nosa i kada ruke izgledaju prljavo. Zapranje ruku treba koristiti tekuću vodu i sapun.

Uz navedeno, prema potrebi može se organizirati pranje ruku bez međusobnog kontakta pojedinih razrednih odjela. Nakon pranja ruku sapunom i vodom, ruke treba osušiti papirnatim ručnikom za jednokratnu upotrebu koji se nakon korištenja baca u koš za otpad s poklopcem.

Dezinfekcija ruku. Prednost se daje pranju ruku tekućom vodom i sapunom. Dezinficijense ne koriste učenici koji imaju promjene na koži ruku ili ako dezinficijens kod njih izaziva nelagodu. Također, upotrebu dezinficijensa kod učenika svakako treba nastojati ograničiti na dezinfekciju kod ulaska u školu te se nikako ne treba primijeniti više od dva-tri puta dnevno za učenike od I.-V. razreda osnovne škole. Na ulazu u školu te u školi na nekoliko lako dostupnih mjesta treba postaviti dozatore s dezinficijensom za dezinfekciju ruku učenika i odraslih s uputom za korištenje. Kod učenika osnovne škole prednost ima pranje ruku sapunom i vodom. Za učenike od VI.-IX. razreda osnovne škole te u srednjim školama se preporučuje osigurati dezinficijens za ruke u svakoj učionici koja nema tekuću vodu. Sredstvo za dezinfekciju treba u količini od 1 do 2 ml nanijeti na suhe i čiste dlanove (obično jedan potisak, ili prema uputama proizvođača). Dlanove i područje između prstiju treba protrljati dok se ne osuše, a sredstvo nije potrebno isprati. Treba paziti na dostatnu

¹ *Upute za sprječavanje i suzbijanje epidemije COVID 19 Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo i Procedure za rad odgojno obrazovnih-ustanova Instituta za zdravlje i sigurnost hrane Zenica*

količinu dezinficijensa za ruke te obavezno javiti nadređenom u slučaju da je u dozatoru preostala manja količina sredstva za dezinfekciju kako bi se osigurao novi.

Dez-barijere za noge. Na svim ulazima u ustanovu potrebno je postaviti odgovarajuće dez-barijere. Na ulazima potrebno je postaviti obavještenja i upute kako koristiti dez-barijere. Preporuka je da sredstvo bude na bazi klora. Dovoljno je rastvoriti 2 g granulata na 10 litara vode pri čemu se oslobađa aktivni klor u koncentraciji od oko 100 mg/l. Pripremljen rastvor dozira se u pumpe kojima se obavlja dezinfekcija ili se sa ovim rastvorom dopunjavaju dez- barijere. Ovakav rastvor je upotrebljiv narednih 6-8 sati. U situacijama izuzetne pogoršanosti higijenskih uvjeta, za pripremu dez-barijera potrebno je koristiti dvostruko veću koncentraciju, odnosno do 4 g na 10 litara vode. Treba koristiti rastvor pripremljen neposredno pred upotrebu. Preduvjet za kvalitetnu dezinfekciju je obavezna priprema – mehaničko čišćenje. Dez-barijera treba da ima odgovarajuću plastičnu podlogu sa natopljenom spužvom, te odvojeni dodatni dio za posušivanje obuće nakon prolaska dez- barijere (suha spužva). Za održavanje dez-barijere predlaže se da se zaduže spremačice. Prilikom rukovanja dez-barijerom, spremačice moraju koristiti rukavice i masku. Dez-barijere moraju biti postavljene na način da se nalaze na svakom ulazu u ustanovu, da ih se ne može zaobići, preskočiti, izbjeći, te moraju zadovoljavati kriterije minimalne dubine 2-4 cm za barijere za ljude (6-8 cm ukoliko se barijere postavljaju za vozila), u dez-barijere za dezinfekciju obuće postavljaju se sintetičke spužve koje je neophodno fizički čistiti (ispirati) u toku 24 sata.

Maske za lice, vizir i rukavice. Školsko osoblje (nastavno i nenastavno) sve vrijeme boravka u školi treba da nose maske. Masku učenik treba da nosi pri ulasku u školu pa sve do dolaska do svoje klupe. Preporučuje se da učenici sve vrijeme boravka u školi nose masku, ali ona se može odložiti u razdoblju kada učenik sjedi u svojoj klupi i sluša nastavu. Maska se obvezno koristi i prilikom bilo kojeg kretanja van klupe, prilikom odlaska na mali odmor ili toalet.

Svaki učenik i nastavnik treba da ima rezervnu masku u slučaju oštećenja ili prljanja. Nošenje rukavica nije preporučljivo, prednost se daje učestalom pranju i dezinficiranju ruku. Zbog lažnog osjećaja zaštićenosti olakšan je kontakt i prijenos mikroorganizama sa predmeta na predmet putem rukavica koje je nemoguće mijenjati redovno koliko bi trebalo. Dok se koristi maska vrlo često se radi upravo ono što se ne bi smjelo: konstantno se dodiruje nos namještajući masku, jedna te ista maska se koristi mnogo duže od dozvoljenog vremena korištenja maske, te na ovo treba skrenuti pažnju zaposlenicima, a učenike educirati.

Učitelji/nastavnici/profesori tijekom rada trebaju nositi vizir i/ili zaštitnu masku preko usta i nosa. Maska može plašiti mlađu djecu, pa treba biti oprezan i djelovati edukativno na djecu.

Skidanje zaštitne maske. Povremeno je dozvoljeno skidanje zaštitne maske u sljedećim situacijama:

- prilikom bavljenja sportskim i drugim fizičkim aktivnostima,
- na satu glazbene kulture prilikom pjevanja,
- ukoliko nošenje zaštitne maske ugrožava ili narušava zdravstveno stanje osobe koja je nosi (oboljenja respiratornog sistema isključujući COVID-19, alergijske reakcije, i sl.),

osoba,

- prilikom konzumiranja jela i pića,
- ukoliko postoje barijere poput pleksiglasa koje osiguravaju fizičku prepreku između osoba,
- na satu hrvatskog jezika i stranih jezika u situacijama kada se radi na razvoju govora, početnom čitanju i pisanju i sl.

Edukacija o aktualnoj situaciji. Provoditi edukaciju učenika i zaposlenika (podizanje nivoa znanja, pozitivna promjena stavova, ponašanja i navika) o pranju ruku, kašljanju i kihanju u podlakticu, socijalnom distanciranju i sl.

Organizacija rada s učenicima.

Boravak u školama preporučljivo je organizirati na sljedeći način:

- u odgojno-obrazovni rad neophodno je uključiti svakog učenika
- kod većih razrednih odjela treba razmotriti mogućnost organiziranja rada u odgovarajućoj prostoriji veće površine
- u slučaju nedovoljnog broja učionica (prostorija), ravnatelj škole dužan je obratiti se osnivaču radi pronalazjenja odgovarajućega prostora te u skladu s propisima od nadležnog ministarstva zatražiti odobrenje za rad u promijenjenim uvjetima
- za pomoć u rješavanju specifičnih organizacijskih pitanja pojedinih okruženja vezanih uz razvoj epidemiološke situacije, ustanova se može obratiti i Zavodu za javno zdravstvo KSB.

Koliko god je to moguće, neophodno je smanjiti fizički kontakt (bliski kontakt):

- učenika i učitelja/nastavnika iz jednog razrednog odjela s učenicima i nastavnicima drugih razrednih odjela
- roditelja učenika i djelatnika ustanove
- kod putovanja u/iz ustanove
- prilikom ulaska i izlaska iz ustanove
- tijekom cjelokupnog boravka u ustanovi.

Svaki razredni odjel boravi u jednoj prostoriji (učenici ne mijenjaju učionicu niti u predmetnoj nastavi). Preporučuje se u svakoj pojedinoj ustanovi kada je god to nužno i moguće kako bi se osigurala što veća socijalna distanca sljedeće:

- za škole koje su do sada radile u jednoj smjeni, rad u dvije ili više smjena (to se ne odnosi na škole s vrlo malim brojem učenika u odnosu na prostorne mogućnosti škole, kao i one koje mogu osigurati preporučenu socijalnu distancu)
- na početku ili na kraju svake smjene potrebno je svakodnevno primjereno čišćenje prostorija
- ako je moguće potrebno je organizirati nastavu na način da ona za sve učenike ne počinje i ne završava u isto vrijeme kako bi se rasteretio javni prijevoz, omogućio ograničen broj učenika u organiziranom prijevozu te smanjilo grupiranje učenika prilikom ulaska i izlaska iz škole, kao i kod pranja ruku u toaletu prije početka nastave; navedeno je potrebno organizirati na način da se uvažavaju objektivne okolnosti u dolasku i odlasku pojedinih učenika putnika u školu u najboljem interesu učenika (primjerice potrebno je uvažiti postojanje ograničenog broja autobusnih linija zbog čega pojedini učenici mogu doći u školu samo u određeno vrijeme i sl.).
- gdje god je to moguće, prijevoznik treba osigurati povećan broj vozila i veću frekvenciju vožnje u javnom prijevozu i organiziranom prijevozu učenika
- organizirati odmore u različito vrijeme, odnosno, ako je moguće ukinuti školsko zvono na način da učenici ne dolaze u kontakt s učenicima iz drugih razrednih odjela te da se kreću izvan prostorija učionice ukoliko je to nužno potrebno.
- izbjegavati fizički kontakt učenika u školama tijekom redovite nastave, izborne nastave, dodatne i dopunske nastave.

Vezano za zajedničke prostorije preporučuje se:

- prolazak skratiti na minimum
- da u vremenu prolaska učenika i učitelja/nastavnika iz jednog razrednoga odjela tim prostorijama, učenici i nastavnici drugog odjela ne prolaze
- da učenici prilikom prolaska nepotrebno ne dodiruju površine ili predmete
- da učenici prolaze po najkraćoj mogućoj unaprijed utvrđenoj/označenoj ruti kretanja
- ako je moguće kroz hodnike organizirati kretanje u jednom smjeru ili označiti put kretanja

Učitelj/nastavnik s učenicima provodi što je moguće više vremena na otvorenom (npr. izvođenje nastave na otvorenom)

Organizacija prostora

Preporučene značajke prostorije u kojoj boravi učenici jednog razrednog odjela:

- prostorija što veće površine i visine, prozračna i osunčana (odgovarajući izvor dnevnog svjetla)
- prostorija je vratima odvojena od prostorija u kojima borave drugi učenici
- prostorija se može dobro provjetriti vanjskim zrakom
- preporučuje se da se boravak u sportskoj dvorani, knjižnici i drugim zajedničkim prostorijama organizira po skupinama, po mogućnosti da se jasno na vidnom mjestu naznači maksimalan broj osoba koje u isto vrijeme mogu boraviti u tim prostorima
- izbjegava se ulazak drugih osoba (primjerice zbog čišćenja, popravka i sl.) u prostoriju sve dok učenici borave u njoj
- korištenje toaleta treba organizirati na način da se jasno odredi i na vratima naznači maksimalan broj korisnika, označi mjesto za red (po mogućnosti vani), put kretanja i dostupne umivaonike (poštujući fizički razmak); važno je da se pojedino dijete/učenik drži na udaljenosti koliko je moguće većoj od drugih učenika (primjerice, ako je toalet manje površine učenik može pričekati izvan toaleta da drugi učenik izađe); također je potrebno poticati učenike na redovito pranje ruku tekućom vodom i sapunom nakon korištenja toaleta.

Djelatnici i učenici s kroničnim bolestima Djelatnicima s kroničnim bolestima koje možebitno predstavljaju veći rizik za razvoj težih oblika bolesti COVID-19 (djelatnici s respiratornim, kardiovaskularnim, malignim bolestima, dijabetesom, imunodeficijencijama) preporučuje se nošenje maske. S obzirom da se rizik od zaraze u školi za učitelje nije do sada pokazao većim od rizika od zaraze na bilo kojem drugom radnom mjestu ili u zajednici, smatra se da samo izrazito vulnerabilne (osjetljive) osobe ne smiju raditi u školi, dok osobe s većinom kroničnih bolesti mogu raditi u školi jednako kao i na drugim radnim mjestima. Za svaku izrazito vulnerabilnu osobu (djelatnik i učenik) ili osobu koja dijeli kućanstvo s izrazito vulnerabilnom osobom, potrebno je pojedinačno razmotriti situaciju uzimajući u obzir aktualnu epidemiološku situaciju. Odluku o tome donosi liječnik kao i o eventualnim drugim posebnim mjerama zaštite poput nošenja maske i sl. (pedijatar, liječnik obiteljske medicine).

Ograničenje ulaska u ustanovu "trećim" osobama. Do daljnjeg su zabranjeni sve posjete školama. Neophodno je osigurati protok/dolazak što manjeg broja osoba, kako na ulazu u ustanovu tako i u unutrašnjim prostorima ustanove. Ulaz u ustanovu biće konstantno zaključan. O ovome će biti postavljena obavijest na ulaznim vratima. Sve osobe koje ulaze u prostor ustanove (osim učenika i zaposlenika) na ulazu prije ulaska trebaju ispuniti odgovarajući epidemiološki upitnik. Bilo bi poželjno mjeriti temperaturu beskontaktnim toplomjerom, ukoliko za to postoje mogućnosti. Ukoliko je krajnje neophodan ulazak osobe u prostorije ustanove, isti će se obaviti uz

maksimalne mjere predostrožnosti. U prostorije ustanove ući će samo jedna osoba u jednom trenutku. Posjetitelj će kontaktirati samo sa jednom osobom koja treba da mu pruži uslugu, i to na udaljenosti od dva metra i po mogućnosti u hodniku a ne u kancelarijama, te nikako u prostorima u kojima borave učenici. Ulazak u prostorije ustanove će se svesti na najmanju moguću mjeru. Dostavu za potrebe ustanove preuzimaju nadležni zaposlenici ustanove na vanjskim vratima, po mogućnosti na nekom drugom ulazu, a ulaz je dozvoljen iznimno serviserima i ostalim službama za čijim uslugama postoji neodgodiva potreba uz obveznu mjeru dezinfekcije ruku i nošenja zaštitne maske i zaštite za obuću. Izbjegavati svaki ulazak drugih osoba (npr. zbog čišćenja, popravka ili donošenja hrane) u prostoriju dok su učenici u prostoriji.

Ulazak roditelja u školu (I. razred osnovne škole, kao i roditelja djece s teškoćama u razvoju)

U školu učenici dolaze i odlaze sami, organiziranim prijevozom ili u pratnji roditelja, ovisno o odluci roditelja, kao što bi dolazili i odlazili da nema epidemije. Kada dovodi i odvodi dijete, roditelj ili druga osoba u pratnji djeteta može ući u školu ukoliko se radi o učeniku I. razreda osnovne škole (u skladu s odlukom ravnatelja npr. prvog dana škole) ili o učeniku s teškoćama u razvoju. U ustanovu može ući roditelj ili druga osoba u pratnji, kada dovodi i odvodi učenika s teškoćama, posebno ako zdravstveno stanje učenika to zahtjeva te ako učenik s teškoćama u razvoju nema osiguranu podršku pomoćnika u nastavi ili stručnog komunikacijskog posrednika koji umjesto roditelja uvodi učenika u ustanovu. Roditelj ili druga osoba u pratnji učenika ulazi u školu na način da održava razmak od najmanje 1,5 m a po mogućnosti 2 m u odnosu na sve druge osobe, dezinficira ruke na ulazu te izbjegava zadržavanje i grupiranje u ustanovi. Malo duže zadržavanje (oko 15 minuta) moguće je samo kod prilagodbe učenika na novu sredinu na početku uključivanja u ustanovu. Međusobni razmak ne trebaju držati osobe iz istog kućanstva. U pratnji učenika uvijek je samo jedna odrasla osoba. Roditelj ili druga osoba u pratnji učenika obavezno u ustanovi nosi masku te bez maske ne može ući u ustanovu već učenika preuzima djelatnik ispred ulaza u ustanovu.

Kretanje zaposlenika po ustanovi. Svaki zaposlenik dužan je proći dez-barijeru i dezinfekciju ruku. U slučaju izlaska iz ustanove, apelira se na zaposlenike da koriste stepenište gdje i kad god je to moguće, da bi izbjegli boravak u zatvorenom prostoru lifta i da bi izbjegli dodirivanje tipki, šteka i vrata lifta. Također, koristeći stepenište ne dodirujte rukohvate niti bilo kakve predmete i zidove u zgradi. Nakon ulaska/povratka u ustanovu zaposlenici su dužni temeljito oprati ruke sapunom i vodom, najmanje 20 sekundi, i dezinficirati sredstvima za dezinfekciju ruku na bazi 70%-tnog alkohola. Uputa o pravilnom pranju ruku treba biti postavljena u prostore toaleta i svih mjesta gdje se peru ruke na vidljivom mjestu (Uputa o pravilnom pranju ruku u prilogu). Mole se zaposlenici da se ne zadržavaju u prostorijama ustanove suvišno vrijeme mimo radnog vremena bez potrebe, a da to usuglase sa svojim neposrednim rukovoditeljem.

Ograničen broj zaposlenika. U ustanovi nije dozvoljen ulazak zaposlenicima koji nisu raspoređeni na posao. U ustanovi treba biti najmanji mogući broj zaposlenika u isto vrijeme, ali opet dovoljan da je moguće organizirati brigu za učenike.

Ponašanje zaposlenika, učenika i roditelja/staratelja izvan ustanove. Izvan ustanove svi su dužni da se pridržavaju što je više moguće pravila kojima se smanjuje njihova mogućnost zaraze (izbjegavanje trgovina, drugih mjesta gdje se okupljaju osobe, javnog prijevoza, dosljedno provođenje socijalne distance i higijene, nošenje maske i sl.).

Didaktička oprema. Ne koristiti didaktičku opremu koja se ne može prati, posebno mekanu i platnenu opremu. Čvrstu opremu redovno prati i dezinficirati. Poželjno je

da svaki učenik sam postupa sa svojom odjećom i obućom, školskim priborom, torbama, knjigama, no ako nije u mogućnosti, nastavno osoblje nakon dodirivanja odjeće i obuće, pribora, torbi, knjiga treba dezinficirati ruke. Zabranjeno je korištenje materijala kao što su kinetički pijesak, glina, kukuruz, riža i sl., te svih drugih materijala koje se ne mogu oprati deterdžentom (deterdžent za suđe) i vodom, te osušiti na zraku. Ako je ikako moguće potrebno je izložiti didaktičku opremu da se osuši na suncu. Prati i sušiti didaktičku opremu potrebno je, ako je moguće, na kraju svakog radnog dana posebno za skupine djece koja su u skladu sa svojom razvojnom dobi sklona stavljati predmete u usta.

Upute vezane za proces nastave tjelesne i zdravstvene kulture.

Izvođenje obimne fizičke aktivnosti koja ubrzava i produbljuje disanje preporučuje se izvoditi u vanjskoj sredini. Tjelesne aktivnosti neophodno je organizirati na način da se osigura u što većoj mjeri fizički razmak kao i pojačana osobna higijena i higijena prostora. U istom prostoru u isto vrijeme smiju boraviti isključivo učenici jednog razrednog odjela (ili skupina) i predmetni nastavnik. Fizički razmak kao i pojačanu osobnu higijenu neophodno je poticati, ali treba očekivati da će kod provedbe neminovno dolaziti do određenih odstupanja zbog specifičnosti nastavnog procesa iz tjelesne i zdravstvene kulture. Fizički razmak od najmanje dva metra u zatvorenom prostoru preporučuje se održavati kada god je moguće, s iznimkom situacije u kojoj bi bilo neophodno pružiti pomoć učeniku zbog eventualne povrede. Preporučuje se prilagoditi provođenje nastavnog procesa tjelesnog odgoja na način da se izbjegnu kontaktni sportovi koliko je to moguće. U slučaju dječjih igrališta potrebno je obratiti pažnju odnosno podučiti učenike da izbjegavaju grupiranje na jednom mjestu i održavaju fizičku distancu koliko god je moguće. Nastava tjelesnog odgoja u zatvorenom prostoru organizira se isključivo prema unaprijed utvrđenom rasporedu, što kraće. Ne preporučuje se izvođenje obimne fizičke aktivnosti u malim zatvorenim prostorima poput učionica.

Poželjno je da svaki učenik sam postupa sa svojom odjećom i obućom, priborom, torbama, materijalom. Nakon korištenja rekvizita, sprava za vježbanje i ostale opreme potrebne za nastavu tjelesnog odgoja, učenik ili za to zadužena osoba dužni su ih dezinficirati odmah po završetku vježbe, odnosno nastave. Svaki učenik mora imati ručnik koji pokriva površinu sprave za vježbanje, te ne smije zauzimati više sprava i opreme istovremeno. Potrebno je na svakih 50 m² prostora postaviti najmanje tri prenosiva dezinficijensa za opremu i rekvizite. Preporučuje se izbjegavanje korištenja zajedničkih sportskih rekvizita i opreme koliko je to moguće.

Upute vezane za proces nastave glazbene kulture kao i nastavu u glazbenim školama. Nastava glazbene kulture i nastava u glazbenim školama se moraju organizirati na način da vremenski budu skraćeni koliko je to moguće, te tako da se u što većoj mjeri osigura fizičko distanciranje, uz pojačanu osobnu higijenu i higijenu prostora. Probe u zatvorenom prostoru organizirati isključivo prema unaprijed utvrđenom rasporedu, što je kraće moguće, a najduže sat i 30 minuta. Preporučuje se izbjegavanje fizičkog kontakta, a za probe na kojima nije moguće održati fizičku distancu, preporučuje se da uvijek iste osobe odrade probu. Preporučuje se za probe puhačkih sekcija povećanje fizičke distance na minimalno dva metra i više uz poštovanje zaštitnih pregrada ako je moguće. Ako je moguće, preporučuje se održavanje proba na otvorenom prostoru uz minimalnu udaljenost od 1,5 do dva metra za puhačku sekciju i pjevače.

Upute vezane za proces nastave s učenicima s poteškoćama u razvoju. Djeca kojoj je neophodna dodatna podrška ili podrška asistenta (oštećenja vida, sluha, oštećenja jezično-govorne-glasovne komunikacije i specifične teškoće u učenju, oštećenja organa i organskih sistema, intelektualne teškoće, poremećaji u ponašanju i oštećenja mentalnog zdravlja, postojanje više vrsta teškoća u psihofizičkom razvoju), ne moraju obvezno biti pod povećanim rizikom za zarazu koronavirusom u smislu pojačane osjetljivosti

njihovog organizma na novi koronavirus. Pa ipak, treba uzeti u obzir da i ove teškoće mogu narušiti dosljednost djece u održavanju socijalne distance i higijene, što ih može staviti u povećani rizik za zarazu. Zbog toga se kod djece kojima je prethodno osigurana podrška asistenta treba razmišljati o uključivanju uz podršku asistenta. Kada pruža potporu djetetu i u njegovoj blizini, preporučuje se da asistent uvijek nosi zaštitnu masku (asistenti radi prirode posla ne mogu držati preporučenu fizičku distancu), a kod pružanja potpore djetetu pri korištenju toaleta preporučuje se da koristi jednokratne rukavice. U logopedskoj terapiji i drugim oblicima terapije gdje lice/mimika terapeuta trebaju biti vidljivi predlaže se mogućnost terapije na daljinu, ili opcija korištenja vizira za lice umjesto maske za lice, ili korištenja pregrade od prozirnog pleksiglasa između logopeda i učenika.

2. Protokol o postupanju u slučaju pojave simptoma

Simptomi respiratorne infekcije. Posebno treba obratiti pažnju na simptome respiratorne infekcije koji upućuju na COVID-19, a to su: groznica (izmjerena povišena tjelesna temperatura, ili osjećaj groznice ili drhtavica), ili najmanje sljedeće: bolno grlo, kašalj, curenje iz nosa; ili zapušanje nosa, kratak dah; ili otežano disanje, bol u mišićima, gubitak mirisa i okusa; ili proljev.

Način mjerenja tjelesne temperature. Kod osobe s povišenom temperaturom izmjerenom beskontaktnim toplomjerom (37,2°C i veća, u zavisnosti od specifikacije beskontaktnog toplomjera), preporučuje se mjerenje temperature i standardnim toplomjerom pod pazuhom te se o povećanoj temperaturi zaključuje na osnovu rezultata mjerenja pod pazuhom.

Mjerenje temperature kod učenika i zaposlenika kod kuće i u školi. Roditelji/staratelji imaju obvezu izmjeriti tjelesnu temperaturu djetetu svaki dan prije dolaska u ustanovu, te vrijednost izmjerene temperature upisati u za to namijenjenu "ček-listu", u kojoj će biti pregled svih izmjerenih vrijednosti tjelesne temperature i drugih bitnih parametara. Stariji učenici također trebaju mjeriti tjelesnu temperaturu kod kuće i vrijednosti upisivati u za to namijenjenu "ček listu". Svi zaposlenici imaju obvezu mjeriti tjelesnu temperaturu svaki dan prije dolaska na posao. Mjerenje temperature kod učenika i zaposlenika u školi obvezno se vrši ako se sumnja da učenik/zaposlenik ima povišenu temperaturu.

Postupanje u slučaju povišene tjelesne temperature. U slučaju povišene tjelesne temperature roditelji/staratelji ne smiju dovesti ili poslati dijete u školu. Roditelji, učenici i zaposlenici ne dolaze u odgojno-obrazovnu ustanovu, već se svi javljaju telefonom školi (učitelju, razredniku, ili drugoj zaduženoj osobi, neposrednom rukovoditelju) i izabranom liječniku obiteljske medicine radi odluke o testiranju i liječenju. Ako učenici razviju simptome COVID-19 infekcije tijekom boravka u ustanovi, učitelj, razrednik, pedagog ili drugi nadležni zaposlenik odmah obavještavaju roditelje, koji u najkraćem mogućem roku moraju doći po dijete, te poštovati sve mjere zaštite (maska, fizička udaljenost, pranje i dezinfekcija ruku). Ni starije učenike u ovakvoj situaciji ne treba puštati da bez nadzora odlaze kući. Ako zaposlenik razvije simptome u toku radnog vremena, treba što prije da obavijesti nadređenog, napusti radno mjesto, te se obrati ljekaru. Zbog mogućnosti ovakvih slučajeva neophodno je da postoji organizirana zamjena za zaposlenike. Sa povišenom temperaturom i drugim simptomima zarazne bolesti (vidjeti u prethodnom dijelu teksta) nije dozvoljeno raditi, brinuti se o djeci, učenicima, niti dolaziti u prostor ustanove.

Prostorija za izolaciju. Kod svake promjene zdravstvenog stanja učenika ili zaposlenika u školi, potrebno je iste staviti u sobu za izolaciju koja je od ranije osigurana i

ne koristi se za druge svrhe, odmah obavijestiti roditelje/staratelje i u najkraćem roku dijete uputiti u zdravstvenu ustanovu. Provjeriti zdravstveno stanje ostalih učenika i zaposlenika, i svaki sumnjivi slučaj izolirati. Ukoliko se procjenjuje da je neophodno, pozvati hitnu medicinsku pomoć (124).

Rizični kontakt. Danas se ne može govoriti o nultom riziku. Međutim, da bi se procijenio rizik neophodni su valjani podaci, pa je zato potrebno precizno definirati šta je to „kontakt“ u smislu Covid-19. „Kontakt“ je svaka osoba s kojom ste bili u kontaktu na sljedeći način: nalazili ste se u krugu od 1 metar i manje od druge osobe duže od 15 minuta bez upotrebe odgovarajuće osobne zaštitne opreme (maska za lice), ili ste bili u direktnom fizičkom kontaktu sa drugom osobom. Ukoliko ste bili u kontaktu na ovako opisani način, spadate u „visoko rizični kontakt“. Ukoliko niste bili u kontaktu na ovako opisani način (nego ste samo prošli pored osobe, razgovarali s osobom kraće od 15 minuta na udaljenosti, posebno na otvorenom prostoru, osoba nije kašljala ni kihala, niste bili u prisnom fizičkom kontaktu, ljubljenje, grljenje, srdačno dugotrajno rukovanje i slično, ili niste imali nikakav fizički kontakt), spadate u „nisko rizični kontakt“. U zavisnosti od procjene rizika (ili u bilo kojoj situaciji za koju smatrate da je sumnjiva bez obzira na prethodni opis „kontakta“) potrebno je javiti se telefonski u zdravstvenu ustanovu.

Neprijavljeno odsustvo učenika. Potrebno je kontrolirati razloge odsustva učenika, kontaktirati s roditeljima/starateljima, te po potrebi i s porodičnim/obiteljskim ljekarom.

Bolesni zaposlenik ili učenik. Mole se svi zaposlenici i učenici ako imaju simptome respiratorne infekcije (vidjeti u prethodnom dijelu teksta), ili koji su pod rizikom da su mogli biti u kontaktu s osobama pozitivnim na koronavirus, ili su pod sumnjom da bi mogli biti zaraženi koronavirusom, da se telefonom obrate svom porodičnom/obiteljskom ljekaru. U tom slučaju **ne dolazite u prostorije škole**, samo se telefonom javite neposrednom rukovodiocu, učitelju ili razredniku. Kod kuće trebaju ostati i osobe koje uzimaju lijekove kao što su paracetamol, ibuprofen ili aspirin, koji mogu prikriti simptome infekcije (pod ovim se misli na osobe koje ove lijekove uzimaju kako bi snizili tjelesnu temperature, a ne na osobe koje ove lijekove uzimaju u redovnoj terapiji, kao što npr. srčani bolesnici često uzimaju aspirin od 100 mg preventivno). Zarad veće koristi od ostanka kod kuće u ovakvim situacijama, preporučuje se da odgojno-obrazovne ustanove podstiču i opravdavaju ovakve izostanke, a apelira se na roditelje/staratelje, učenike i zaposlenike da ovakve situacije ne zloupotrebljavaju.

Hitno telefonsko obavještanje ljekara/epidemiologa. Rukovodstvo ustanove o svakoj sumnji na COVID-19 kod zaposlenika ili učenika obavještava odmah telefonom nadležnog epidemiologa. Posebno brzo i neizostavno rukovodstvo ustanove obavještava nadležnog epidemiologa iz Doma zdravlja u slučaju grupiranja sumnje ili zaraze sa COVID-19 (dva i više zaposlenika i/ili učenika sa sumnjom iz iste grupe, razreda, učionice ili zgrade i sl.). U slučaju saznanja za mogućeg prenositelja, tj. mogući izvor infekcije svaki zaposlenik dužan je odmah obavijestiti rukovodstvo ustanove.

Sumnja ili dokazan pozitivan slučaj na COVID-19. U situacijama kada bi se desio pozitivan slučaj na COVID-19 ili se sumnja na pozitivan slučaj u nekoj grupi ili razredu, neophodno je slijediti upute nadležne Higijensko-epidemiološke službe lokalnog Doma zdravlja ili Zavoda za javno zdravstvo KSB. Ukoliko nadležni epidemiolog nakon analize kontakata procijeni da ostali učenici, studenti i nastavno osoblje iz istog razreda ili grupe mogu nastaviti sa radom, predlaže se da se prati zdravstveno stanje te grupe učenika i nastavnog osoblja narednih 14 dana (obrazac Lista za praćenje zdravstvenog stanja u

privitku). U slučaju potvrde COVID-19 kod učenika ili zaposlenika, prostor u kojem je osoba bila ne koristiti, te prije čišćenja i dezinfekcije sačekati 24 sata.

Lista kontakata. Svi zaposlenici ustanove dužni su da redovno ispunjavaju Listu kontakata za taj dan. Ova Lista kontakata u slučaju neželjene situacije (npr. kontakta sa zaraženom osobom) može biti jedino sredstvo koje će poslužiti da se otkrije put prijenosa i širenja infekcije, zato ovu evidenciju vodite redovno, svako od zaposlenika za sebe pojedinačno (Lista kontakata u privitku).

Bitne napomene

- a) postupak dezinfekcije određenog prostora ili škole u cjelini podrazumijeva niz procedura u kojima se upotrebljavaju različite metode i dezinfekcijska sredstva, a koje obavljaju ovlaštene ustanove i educirane osposobljene osobe onda kada za to postoji opravdana potreba, te se za te potrebe preporučuje angažiranje ovlaštenih ustanova.
- b) Dezinfekcija koju može da obavi školsko osoblje odnosi se samo na dezinfekciju zajedničkih predmeta koji se često dodiruju (školske klupe, sportska oprema, kvake, ručke na prozorima ...) i to sredstvima na bazi alkohola (70%) ili klordioksina, a nakon mehaničkog čišćenja vidljivo zaprljanih površina. Nekontrolirana i nekritična upotreba dezinficijensa može dovesti do niza negativnih efekata po zdravlje djece i školskog osoblja kao što su: iritacija kože i pojava alergija, ekcema i drugih promjena na koži, iritacija sluzokože respiratornih puteva, opstruktivne bolesti pluća i sl.
- c) Raspršivanje dezinficijensa se ne preporučuje, već umakanje i natapanje tkanine. Pri korištenju dezinfekcijskih sredstava voditi računa o pravilnoj primjeni po naputku proizvođača

3. Završne preporuke

U slučaju nemogućnosti organizacije posla zbog većeg broja zaposlenika koji su u samoizolaciji, rukovoditelji odgojno-obrazovnih ustanova u koordinaciji s Ministarstvom obrazovanja mogu preraspodijeliti zaposlenike iz drugih odgojno-obrazovnih ustanova, kako bi se osigurala kontinuirana skrb za učenike i redoviti nastavni proces.

Ove će se upute prilagođavati aktualnoj epidemiološkoj situaciji kao i svim novim preporukama relevantnih institucija posebno Svjetske zdravstvene organizacije. Ove preporuke ne isključuju provođenje drugih preporuka sukladno aktualnoj i promijenjenoj epidemiološkoj situaciji.